

„NEM SEGÍTHET RAJTA, CSAK A PSZICHOLOGUS...” PSZICHOANALITIKUS ÁLLATMESE A FILMVÁSZNON

Kőváry Zoltán – Látos Melinda

A sorozat és az alkotók

A *Kérem a következőt!*, ismertebb nevén a *Dr. Bubó* című rajzfilmsorozat három évadának 39 epizódját a neves alkotógárda 1974-ben bocsátotta hódító útjára. Gyermekként itt láttam először lélekgyógyászt munka közben, a filmet kezdő dalban felhangzó „Nem segíthet rajta csak a pszichológus” mondatról pedig szeretném azt hinni, hogy egy olyan magot ültetett el bennem, ami hosszú évekkel később kicsírázott. A Doktor Bubó véleményem szerint „pszichoanalitikus állatmese”, még hozzá nagyon sok szempontból az, annak ellenére, hogy a szerzők ez irányú (tudatos) intenciójában nem lehetünk biztosak.

2008 novemberében felhívtam Nepp Józsefet, aki nagyon kedélyesen beszámolt róla, hogy az alapötlet az övé volt, a céljuk pedig az volt, hogy nyolc évtől felfelé elszórakoztassanak mindenkit humoros állatmese formájában, a közép-pontba pedig egy pszichológusként tevékenykedő orvost helyeztek. Ennek a megformálásában a közgondolkodásban élő pszichológusképre hagyatkoztak: legyen császárszakálla, szivarozzon, stb... Ő maga egyetlen Freud-könyvet olvasott életében, a „Mindennapi élet pszichopatológiáját”, nagyon élvezte, de elmondása szerint ez kifejezett befolyással nem volt a rajzfilmre. Nepp József (sz. 1934) egyébként rajzfilmrendező, forgatókönyvíró, háttérfestő, tervező, zeneszerző. Ismert filmjei közé tartozik a Doktor Bubó mellett a *Gusztáv*, a *Mézza család*, de ő írta a *Macskafogó* forgatókönyvét is.

A sorozat sziporkázó nyelvi humorát a legendás Romhányi Józsefnek (1921–1983), a „Rímhányónak” köszönhette, aki eredetileg zenésznek készült, sokan nem tudják róla, hogy lefordította a *Varázsfuvolát* és T.S. Eliott *Macskák*-ját is. Az ő nevéhez fűződik például a Dr. Bubó mellett a *Mézza család*, melynek három sorozatát ugyancsak Nepp Józseffel együtt dolgozta ki, a *Mekk mester*, valamint a Flintstone család – magyarul: *Frédi és Béni, a két kőkorszaki szaki* – több mint negyven epizódjának bravúros szövege. Forgatókönyvírója volt a *Hófehérnek* és a *Ludas Matyinak*. A rendezés Ternovszky Béla (sz. 1943)

nevéhez fűződik: a *Mézga család* a *Doktor Bubó* és a *Macskafogó* mellett a *Pumukli* is az ő munkája, amit Németországban készített.

A mélylélektan, az állat és a mese

A pszichoanalízis már igen korán felfedezte, hogy a tudattalan az álmokban ugyanazt a képi világot, szimbolikát használja az ösztönkonfliktusok ábrázolására, mint a folklór, a mitológia és az irodalom a maga témáinak bemutatására. Freud értelmezésében állatok közül a kicsik a testvéreket, gyerekeket, a nagyok a szülőket és a szenvedélyeket jelképezik. A gyermeki neurózisban ez a helyettesítés (eltolás és szimbolizáció) elemi erővel jelentkezik (lásd a *Kis Hans* esetét), de a felnőttkori zavarok lelki dinamikáját is áthatja, miként a klasszikus freudi esettanulmányok (*Farkasember*, *Patkányember*) is mutatják (Freud 1993, 1998)

A gyermekanalízis, a gyermekterápia hatékony diagnosztikus és terápiás eszközre talált az (állat) mesékben. Olyan projektív eljárások, mint a CAT, vagy a Düss-mesék hatékonyan használják fel az állatokkal való azonosulás gyermekkori tendenciáit a tudattalan vágyak, szorongások, konfliktusok feltárására. Bruno Bettelheim (1985) ezen túlmenően kimutatta a mesék korai személyiségfejlődében betöltött, felbecsülhetetlen szerepét is. A mese, a mítosz és az álom elfeledett, ősi, szimbolikus nyelvezete Erich Fromm szerint a tudattalan, az emberi lélek univerzális kifejező eszköze, amelynek ismerete és használata nélkülözhetetlen az egészséges lelki működéshez (Fromm 1951). Jung és követői,

élükön M. L. von Franz-cal a mese archetipikus tartalmait, az individuációs folyamattal kapcsolatos vonatkozásait hangsúlyozták (Franz 1998).

Az állatok annyira gyakori szereplői az emberi pszichikum képződményeinek, hogy a Rorschach-teszt a gondolkodás konvencionális musáinak mérésére használja az állattartalmak gyakoriságának mértékét a tesztben adott válaszokban (Mérei 2002).

Mitől lesz a Dr Bubó „pszichoanalitikus állatmese”?

A *Kérem a következőt!* sikere annak is betudható, hogy alkotói az aiszóposzi fabula és a La Fontaine-féle állatmese modernizálását a pszichoanalízis hétköznapi diskurzusba is beépült tudásanyagával és ikonikus alakká vált megalapítójának iróniától sem mentes középpontba helyezésével valósították meg. Ilyen utalás a főhős alakja, a pszichiátriai diagnózisok köré szervezett témaválasztások, a lélektani eszközökkel operáló terápiák ábrázolása, a főszereplők egymással való viszonya és a pszichoanalitikus elmélet analógiái, valamint a humor és nyelvjáték.

Dr Bubó, a lélekbúvár

Bubó Doktor, a „bölcös bagoly” foglalkozására nézve orvos-pszichológus. Neve az uhu latin nevéből – Bubo bubo – származik. Az uhut közismerten gyűlölik a madarak, ezért volt alkalmas a szerencsére betiltott, „uhuzás” néven ismert vadászati módszer művelésére. Az uhut ilyenkor kirakták egy mező közepén elhelyezett állványra, és a vadász egy leshelyről lövöldözött a baglyot támadó többi madárra. Az okos uhu a madarakhoz való mostoha viszonya miatt rejtett utalás is lehet a kiemelkedő értelmiségiek életében – így Freud sorsában is – nagy szerepet játszó, antiszemitizmustól sem független „sorsüldözöttségre”.

A mese könyv formájában megjelent változatában a következőt olvashatjuk: „Bubó kitűnő minősítésű orvosi diplomát nyert. Avatásakor a begyem Boa Constrictora, a közismert kígyógyász professzor beszédében a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozott arról, hogy tanítványa az általános orvosi tudományok gondos elsajátításán túl lélektani ismeretekben is rendkívüli előrehaladást mutatott.” (Romhányi 1979, 8.o.) Bubó – nem alaptalanul – folyton lélektani okokat sejt a problémák hátterében, és pszichológiai megoldásokat próbál eszközölni. Megjelenésében teljesen az idős Freudot idézi: öltözködése elegáns, hófehér szakállat és kerek lencsés szemüveget visel, és imád szivarozni.

Az epizódok témái – diagnózisok és terápiák

Az első két évad részei pszichológiai problémák köré szerveződnek, amelynek szereplői gyakran állati metaforák „konkretizálódása” nyomán válnak életsze-